

Verantwoord Beleggingsbeleid Pensioenfonds Achmea

Versie: december 2024

Inleiding

In de strategie van Stichting Pensioenfonds Achmea (hierna: Pensioenfonds Achmea) is vastgelegd dat Pensioenfonds Achmea wil bijdragen aan een duurzame samenleving. Dit is vertaald in de volgende kritische prestatie indicator: *In haar beleggingsbeleid en bij de keuze van uitvoerders richt Pensioenfonds Achmea zich ook op duurzaamheidsaspecten.*

In dit document is het Verantwoord Beleggingsbeleid van Pensioenfonds Achmea uitgewerkt.

Pensioenfonds Achmea heeft richtinggevende MVB-overtuigingen

Pensioenfonds Achmea kiest bewust voor verantwoord beleggen. De verantwoordelijkheid van het Pensioenfonds gaat verder dan een goede risico-rendementsafweging. Het Pensioenfonds is zich bewust van de invloed die zij als belegger kan uitoefenen. Daarom:

- is bij beleggingsbeslissingen de MVB-impact onderdeel van de besluitvorming;
- is Pensioenfonds Achmea ervan overtuigd dat ESG-integratie (het structureel en zwaarwegend meenemen van duurzaamheidsinformatie in het beleggingsproces) op de langere termijn een positief effect heeft op het risico-rendementsprofiel van de beleggingsportefeuille;
- wil Pensioenfonds Achmea MVB zoveel mogelijk in alle beleggingscategorieën en mandaten toepassen. Voor zover Pensioenfonds Achmea belegt in beleggingsfondsen wordt getoetst in hoeverre deze beleggingsfondsen voldoen aan het MVB-beleid van het pensioenfonds. Waar mogelijk worden beleggingsfondsen omgezet in mandaten om het eigen MVB-beleid te kunnen toepassen.

Internationale kaders zijn de basis voor de uitgangspunten voor verantwoord beleggen

Voor haar MVB-beleid hanteert Pensioenfonds Achmea de internationale kaders van het VN Global Compact¹, de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen² (OESO-richtlijnen) en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights*³ (*UN Guiding Principles*).

De internationale uitgangspunten van het VN Global Compact vormen een van de normenkaders voor Pensioenfonds Achmea. Het VN Global Compact vindt haar oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen, zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en de conventies van de *International Labour Organisation* en bestrijkt 4 thema's: mensenrechten, arbeidsnormen, natuur & milieu en anti-corruptie. Daarnaast gebruikt Pensioenfonds Achmea het OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers⁴ en de *UN Guiding Principles* als leidraad voor de beoordelingen van ondernemingen waarin zij belegt.

Gekozen maatschappelijke thema's sluiten aan bij de achterban van Pensioenfonds Achmea

Naast het internationale normenkader van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen en de *UN Guiding Principles* schenkt Pensioenfonds Achmea extra aandacht aan vijf maatschappelijke thema's. Deze thema's staan dicht bij de identiteit van het pensioenfonds en zijn bevestigd door het verantwoordingsorgaan van Pensioenfonds Achmea. Daarnaast heeft de deelnemersenquête van 2023 aangetoond dat een ruime meerderheid van actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden verantwoord beleggen belangrijk vindt. Deze resultaten zijn in lijn met de deelnemersenquêtes van 2020, 2019 en 2018.

---

¹ De VN Global Compact is een oproep aan bedrijven over de hele wereld om hun strategieën en activiteiten op één lijn te brengen met 10 principes op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie.

² <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf>

³ https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

⁴ <https://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf>

Pensioenfonds Achmea kiest voor de volgende thema's:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Natuur & Milieu
- Gezondheid
- Klimaatverandering

Pensioenfonds Achmea is een ondernemingspensioenfonds. Daarom legt het Pensioenfonds een link met haar sponsor als het gaat om identiteit en het identificeren van thema's. Sociale en fundamentele thema's als Mensenrechten en Arbeidsnormen passen goed bij de coöperatieve achtergrond van Achmea en Pensioenfonds Achmea. Dit zijn thema's die, net als het thema Natuur & Milieu, al binnen het raamwerk van het VN Global Compact vallen. De thema's Gezondheid en Klimaatverandering zijn aanvullende thema's op het VN Global Compact en de OESO-richtlijnen. Vanuit de zorgverzekeraar ligt het thema Gezondheid voor de hand. Klimaatverandering is op dit moment een belangrijk maatschappelijk thema en vooral vanuit een schadeperspectief ook in directe zin zeer relevant voor Achmea als verzekeraar. Deelnemers van Pensioenfonds Achmea herkennen zich in deze thema's vanuit de verzekeringsdivisies Zorg en Schade.

Pensioenfonds Achmea heeft hierbij de volgende uitgangspunten en doelstellingen voor de gekozen thema's.

Mensenrechten

Mensenrechten zijn universeel en moeten gelden voor alle mensen, ongeacht waar zij zich bevinden of wonen. Zij staan beschreven in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van de Verenigde Naties en in aanverwante internationale wet- en regelgeving. Relevante onderdelen van de verklaring zijn onder andere het recht op passende huisvesting, voedsel, water en sanitaire voorzieningen, de rechten van inheemse bevolking, zelfbeschikkingsrecht en het recht op privacy. Van bedrijven en landen waarin het pensioenfonds belegt, verwacht het pensioenfonds dat:

- ze bescherming van internationaal vastgelegde mensenrechten ondersteunen en respecteren; en
- ervoor zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan misstanden op het gebied van mensenrechten.

Arbeidsnormen

Arbeidsnormen zijn mensenrechten met betrekking tot de relatie tussen werknemers en werkgevers. Deze zijn vastgelegd in verschillende wetten en verdragen. De belangrijkste arbeidsnormen zijn vrijheid van vereniging, het recht om collectief te onderhandelen, het uitbannen van dwangarbeid, de effectieve afschaffing van kinderarbeid en het uitbannen van discriminatie op de werkvloer. Van bedrijven en landen waarin het pensioenfonds belegt, verwacht het pensioenfonds dat:

- ze de vrijheid van vakbondvereniging en effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen handhaven,
- ze alle vormen van gedwongen en verplichte arbeid elimineren,
- ze geen kinderarbeid gebruiken en
- ze discriminatie in werk en beroep bestrijden.

Natuur & Milieu

Natuur & Milieu is een breed thema. We bedoelen hiermee alle levende en niet levende materie die van nature voorkomt op aarde. Klimaatverandering, uitputting van natuurlijke hulpbronnen, beschikbaarheid van water, milieuvervuiling en verlies van biodiversiteit en ecosystemen zijn relevante risico's voor het natuurlijke milieu. Van bedrijven en landen waarin het pensioenfonds belegt, verwacht het pensioenfonds dat

- ze het voorzichtigheidsbeginsel hanteren bij milieukwesties, ze initiatieven ondernemen om grotere verantwoordelijkheden op milieugebied te bevorderen en
- ze ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën stimuleren.

Binnen het thema Natuur & Milieu is het behoud van biodiversiteit een belangrijk thema. Het pensioenfonds belegt in bedrijven die direct (via productieprocessen) of indirect (via de keten) een negatieve impact kunnen hebben op biodiversiteit. Bijvoorbeeld omdat zij bijdragen aan ontbossing, bodemuitputting, overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen en organismen (denk aan overbevissing) of milieuvervuiling en klimaatverandering.

De doelstelling van het pensioenfonds is om bij te dragen aan het beperken van biodiversiteitsverlies voor de ondernemingen waarin het pensioenfonds belegt. Het pensioenfonds doet onderzoek naar de gevoeligheid van de performance van bedrijven voor biodiversiteitsverlies en hoe het pensioenfonds dit risico kan monitoren en uiteindelijk dit risico kan beperken. Ook wil het pensioenfonds waar mogelijk een positieve bijdrage leveren aan biodiversiteitsherstel. Het pensioenfonds sluit zich aan bij de doelstellingen zoals deze door de vermogensbeheerder zijn geformuleerd in het normatieve en thematische engagementprogramma voor biodiversiteit.

Gezondheid

Gezondheid is een thema dat ons allemaal raakt, maar waar we als individu niet altijd invloed op hebben. Het thema gezondheid leidt tot ongelijkheid. Het thema Gezondheid is te koppelen aan de Sustainable Development Goal (SDG) 3 'Goede gezondheid en welzijn'.

Het pensioenfonds sluit zich aan bij de belangrijkste doelstelling zoals deze door de vermogensbeheerder zijn geformuleerd in het thematische engagementprogramma: "Access to Healthcare": Goede en toegankelijke gezondheidszorg wereldwijd.

Klimaatverandering

Het thema Klimaatverandering is te koppelen aan SDG 13 'Klimaatactie'. Het klimaatbeleid van Pensioenfonds Achmea is uitgewerkt in bijlage 1.

De doelstelling van het pensioenfonds is om met de inzet van de verschillende MVB instrumenten bij te dragen aan bovenstaande doelstellingen voor de gekozen thema's.

Pensioenfonds Achmea hanteert verschillende instrumenten

Om invulling te kunnen geven aan de genoemde thema's worden verschillende MVB-instrumenten ingezet:

- screening van de beleggingsportefeuilles op schendingen van internationale normen;
- uitsluiten van ondernemingen en landen;
- actief aandeelhouderschap;
  - voeren van dialogen met ondernemingen (engagement);
  - stemmen op aandeelhoudersvergaderingen (proxy voting);
- integratie van duurzaamheidsinformatie in beleggingsprocessen (ESG-integratie);
- doelinvesteringen doen en aanhouden.

Screening van de beleggingsportefeuilles op schendingen van internationale normen

Om goed inzicht te krijgen of ondernemingen zich houden aan de internationale normen, zoals verwoord in het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen en de *UN Guiding Principles*, laat het Pensioenfonds de beleggingsportefeuilles regelmatig screenen. Hierbij wordt gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu. Daarbij wordt ook gekeken naar de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending. De bevindingen worden beoordeeld en indien nodig neemt Pensioenfonds Achmea actie. Daarbij kan het Pensioenfonds over gaan tot het uitsluiten van ondernemingen of het starten van een dialoog met een onderneming. Dit proces wordt ook wel due diligence genoemd. In [bijlage 2](#) wordt het due diligence proces in detail uiteengezet.

Het Pensioenfonds kiest ervoor om de screening van de beleggingsportefeuilles op een uniforme en consistente wijze uit te laten voeren door het MVB-team van haar fiduciair beheerder. Zodra er aanleiding is om ondernemingen uit te sluiten, dan gelden die uitsluitingen voor alle aandelen en vastrentende waarde mandaten. Als de dialoog wordt gestart met ondernemingen gebeurt dit ook op een uniforme wijze namens Pensioenfonds Achmea.

Uitsluiten van ondernemingen en landen

Ondernemingen

Pensioenfonds Achmea kiest er nadrukkelijk voor om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen (zowel voor aandelen, bedrijfsobligaties en private equity⁵) of landen (staatsobligaties). Het betreft ondernemingen met betrokkenheid bij de volgende producten:

- Controversiële wapens ⁶(nucleaire-, biologische- en chemische wapens, landmijnen, clusterbommen en witte fosfor);
- Tabak;
- Steenkolen⁷; teerzanden, schalieolie en -gas en Arctische olie en gas⁸.

Pensioenfonds Achmea hanteert beleid in lijn met de SFDR-wetgeving om te zorgen dat wordt belegd in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur ('good governance'). Ondernemingen die zeer slecht presteren op het gebied van goed bestuur worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar wettelijke vereisten op het gebied van:

- goede managementstructuren;
- betrekkingen met werknemers;
- beloning van het betrokken personeel;
- naleving van de belastingwetgeving.

Pensioenfonds Achmea sluit ook uit op basis van gedrag. Het pensioenfonds sluit ondernemingen uit die structureel de uitgangspunten van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen of de UN Guiding Principles schenden.

Landen

Pensioenfonds Achmea kiest ervoor om uitsluitingsbeleid te hanteren ten aanzien van obligaties uitgegeven door overheden. Ten aanzien van staatsobligaties mag niet belegd worden in obligaties uitgegeven door landen die op de landenuitsluitingslijst van het Pensioenfonds staan. Hieronder vallen ook door overheden gegarandeerde obligaties. In aansluiting op het landenbeleid kiest Pensioenfonds Achmea ervoor om niet te beleggen in staatsbedrijven van landen die uitgesloten zijn. Dit zijn ondernemingen waarin het uitgesloten land een belang heeft van meer dan 50%. Voor het samenstellen van deze lijst wordt de Sanctiewet 1977 als

---

⁵ Wij instrueren onze private equity managers om niet te beleggen in ondernemingen met blootstelling aan producten en diensten die wij uitsluiten, zoals controversiële wapens, bepaalde fossiele brandstoffen en tabak. Het uitsluitingsbeleid kan niet een-op-een worden toegepast op private equity beleggingen, aangezien enkel beursgenoteerde ondernemingen zijn opgenomen op de uitsluitingslijst. Deze ondernemingen vallen buiten de scope van private equity.

⁶ Uitgangspunt voor de definitie van controversiële wapens zijn de internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en het beleid van de Nederlandse overheid. Daarnaast kijkt het pensioenfonds naar internationale verdragen waarbij het bij controversiële wapens gaat om wapens die:

- disproportionele schade veroorzaken of;
- schade op de lange termijn veroorzaken of;
- niet nauwkeurig zijn voor wat betreft de doelen.

⁷ Naast ondernemingen die steenkolen winnen, worden ook energieproducenten die gebruik maken van steenkolen uitgesloten.

⁸ Voor meer informatie over ons restrictieve beleid t.a.v. fossiele brandstoffen: zie [bijlage 1](#).

handvat gehanteerd. Naast de EU-sanctielijst en de VN-sanctielijst worden de prestaties van de landen in de *Freedom in the World index*, de *ITUC Global Rights index* en de *Corruption Perception Index* als vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van een landenuitsluitingslijst.

Actief aandeelhouderschap

Pensioenfonds Achmea maakt actief gebruik van haar aandeelhoudersrechten om lange termijn waarde creatie⁹ bevorderen bij de ondernemingen waarin zij belegt. Ook gaan we in gesprek met ondernemingen waarin wordt belegd. Daarbij besteedt het Pensioenfonds aandacht aan de strategie, duurzaamheid en corporate governance (bestuurlijke inrichting) van ondernemingen.

Aangaan van de dialoog

Het Pensioenfonds maakt onderscheid tussen twee soorten dialogen (engagement): Normatief en Thematisch.

Normatieve engagement

Het doel van het Normatieve engagement programma is structurele schendingen van internationale normen¹⁰ stoppen of voorkomen. Structurele schendingen van die normen vergroten het risico op nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving, zoals lokale gemeenschappen en/of het milieu en voor andere belanghebbenden. Activiteiten die (mogelijk) leiden tot een schending van de principes staan vaak in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media. In de praktijk leiden de schendingen ook vaker tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders en dus Pensioenfonds Achmea schaden.

Thematisch engagement

Het Thematische engagement programma heeft een andere insteek dan het normatieve engagement programma. Hier staan niet de bedrijven centraal die normen schenden, maar juist bedrijven die zowel financieel als maatschappelijk op bepaalde thema's hun prestaties kunnen verbeteren. De tien thema's waarop engagement plaats vindt zijn passend binnen de speerpunten van het pensioenfonds. Bij de keuze voor het starten van een thema spelen de volgende zaken een rol:

- materialiteit van het thema;
- sociale of ecologische relevantie van het thema;
- omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- succeskans van de dialoog.

Omdat Pensioenfonds Achmea onderdeel is van de Nederlandse samenleving besteedt zij binnen het thematisch engagement programma extra aandacht aan Nederlandse ondernemingen. In het ESG Nederland engagementtraject gaat Pensioenfonds Achmea in gesprek met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. De dialogen vinden vaak in collectief verband met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion¹¹ plaats. Het doel is beïnvloeding op governance en duurzaamheidsthema's, meestal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Relevante onderwerpen zijn: beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid.

Bij onvoldoende voortgang zetten we aandeelhoudersrechten breed in eventueel resulterend in uitsluiting

Pensioenfonds Achmea hanteert een escalatiestrategie voor het geval dat dialogen met ondernemingen uit de engagement programma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hoger geplaatste) contactpersonen of door het versturen van een

---

⁹ Langetermijn waarde creatie is het gedrag en de acties van alle actoren binnen en buiten de onderneming gericht op gedeelde en duurzame financiële en niet-financiële waarde creatie voor alle interne en externe stakeholders van die onderneming.

¹⁰ Principes van het VN Global Compact, de OESO-richtlijnen, of de *UN Guiding Principles*.

¹¹ Het Nederlandse corporate governance platform voor institutionele beleggers.

urgentie-brief aan het bestuur. Als het kan samen met andere beleggers. Als dat geen effect heeft kan Pensioenfonds Achmea haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- tegen stemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij het engagement:
  - tegen het remuneratiebeleid als ESG hierin onderbelicht is of
  - tegen benoemingen als de ESG-kennis binnen het bestuur onder de maat is
  - daarbij informeren we de onderneming actief over onze mening om ons standpunt kracht bij te zetten;
- vragen stellen op de aandeelhoudersvergaderingen;
- aandeelhoudersresoluties agenderen op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

Daar waar de dialoog stagneert wordt op case-by-case basis overwogen welke inzet van aandeelhoudersrechten wordt toegepast. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. Aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet wanneer zij een duidelijke link hebben met en/of bijdragen aan de thema's en prioriteiten zoals geïdentificeerd in dit Verantwoord Beleggingsbeleid. Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vermeld en vastgelegd. De uitgebrachte stemmen zijn terug te vinden op de website van Pensioenfonds Achmea (zie ook de paragraaf 'Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen').

Als de onderneming internationale normen schendt en onderdeel is van het normatieve engagement programma dan is uitsluiting het uiterste middel. De onderneming kan worden uitgesloten van beleggingen wanneer de escalatie strategie niet succesvol is gebleken en de onderneming geen stappen onderneemt om de schending op te heffen.

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Een belangrijke manier om invloed uit te oefenen op de bedrijfsvoering van ondernemingen, is door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Pensioenfonds Achmea heeft haar stembeleid op haar website geplaatst en rapporteert met een online rapportage tool over hoe zij per aandeelhoudersvergadering heeft gestemd.

Pensioenfonds Achmea heeft het stembeleid uitbesteed aan Achmea Investment Management (hierna: Achmea IM). Omdat het niet mogelijk is alle aandeelhoudersvergaderingen in persoon te bezoeken maakt Achmea IM gebruik van het stemplatform van Institutional Shareholders Services (ISS). Daarvoor maakt ISS-stemanalyses en adviezen op in lijn met het stembeleid van Achmea IM en haar klanten. De op maatgemaakte stemanalyses worden door Achmea IM gebruikt bij het uitoefenen van stemrechten.

Aandeelhoudersvoorstellen

In toenemende mate staan aandeelhoudersvoorstellen op de agenda van de aandeelhoudersvergadering. Pensioenfonds Achmea vindt het belangrijk de aandeelhoudersvoorstellen te steunen die in het verlengde liggen van de speerpunten Mensenrechten, Arbeidsnormen, Natuur & Milieu, Gezondheid en Klimaat. Daarnaast kan het Pensioenfonds ervoor kiezen om aandeelhoudersvoorstellen (mede) in te dienen. Voor dit te doen treedt het Pensioenfonds in overleg met het bestuur van de betrokken vennootschap. Mocht het aandeelhoudersvoorstel geagendeerd worden dan geeft het Pensioenfonds desgewenst een toelichting op de aandeelhoudersvergadering.

Verantwoording stemgedrag

Pensioenfonds Achmea is transparant over hoe zij heeft gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. Op haar website rapporteert het Pensioenfonds via een online tool per aandeelhoudersvergadering hoe het heeft gestemd. Ook rapporteert Pensioenfonds Achmea elk kwartaal over het aantal aandeelhoudersvergaderingen waarop is gestemd en over de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van corporate governance. Jaarlijks publiceert het Pensioenfonds het 'Verslag Verantwoord en Betrokken Aandeelhouderschap', waarin onder andere wordt aangegeven hoe het Pensioenfonds de principes van de Nederlandse Corporate Governance Code en de Nederlandse Stewardship Code naleeft.

Uitlenen van aandelen

Pensioenfonds Achmea kiest er expliciet voor om geen aandelen uit te lenen. Op deze wijze borgt zij dat het Pensioenfonds zelf het stemrecht kan uitoefenen op de aandelen in de beleggingsportefeuille.

ESG-integratie

Pensioenfonds Achmea belegt via verschillende vermogensbeheerders. Pensioenfonds Achmea belegt waar mogelijk in gesegregeerde mandaten. Het voordeel hiervan is dat het Pensioenfonds haar eigen Verantwoord Beleggenbeleid integraal kan toepassen, zoals de stem- en engagement activiteiten als ook de uitsluitingslijst kan bepalen. De stem- en engagement activiteiten worden door dienstverlener Achmea IM uitgevoerd. Op deze wijze worden de ondernemingen in de verschillende beleggingsportefeuilles op een uniforme en consistente manier behandeld. De vermogensbeheerders mogen niet beleggen in de ondernemingen die Pensioenfonds Achmea heeft uitgesloten van beleggingen.

Pensioenfonds Achmea vindt het meenemen van duurzaamheidsinformatie in het beleggingsproces belangrijk. Pensioenfonds Achmea heeft de ambitie dat in alle beleggingsportefeuilles ESG-informatie wordt meegenomen voor zover dit mogelijk en relevant is. Dit is vastgelegd in de investment cases per beleggingscategorie, die onderdeel uitmaken van het beleggingsplan van Pensioenfonds Achmea. Daarnaast wordt dit meegenomen in de betreffende mandaatrichtlijnen met de verschillende vermogensbeheerders. Naast de criteria voor ESG-integratie zijn waar mogelijk CO₂-doelstellingen en restricties opgenomen in deze richtlijnen. Pensioenfonds Achmea is ervan overtuigd dat ESG-integratie, het structureel en zwaarwegend meenemen van duurzaamheidsinformatie in het beleggingsproces, op de langere termijn een positief effect heeft op het risicorendementsprofiel.

Verantwoord beleggen is een vast onderdeel van het proces voor het selecteren en monitoren van externe vermogensbeheerders. Om te monitoren waar de vermogensbeheerders staan ten aanzien van ESG-integratie, worden zij in het reguliere proces gemonitord. Periodiek worden de vermogensbeheerders bevraagd over hun additionele ESG-prestaties en integratiemethoden. Bij de selectie van nieuwe vermogensbeheerders houdt Pensioenfonds Achmea expliciet rekening met het duurzaamheidsprofiel van de vermogensbeheerder.

Doelinvesteringen

Pensioenfonds Achmea hanteert de volgende definitie voor doelinvesteringen: een investering met een positieve bijdrage aan, maar niet beperkt tot, onze ESG-thema's (mensenrechten, arbeidsnormen, natuur & milieu, gezondheid en klimaatverandering).

De belangrijkste criteria voor een impact investering zijn dat de impact vooraf bepaald en achteraf meetbaar is. Een impact investering voldoet aan de volgende voorwaarden:

- De beoogde goede intentie is vooraf expliciet vastgelegd (intentie);
- De investering is vooraf gekoppeld aan een impact- of ESG-doelstelling (verschil maken);
- Er is sprake van een doelstelling voor de beoogde impact en de beoogde impact is (achteraf) meetbaar (meetbaar).

Uit deze definitie volgt dat wij niet alle beleggingscategorieën geschikt achten voor het toepassen van impact beleggingen. Binnen de liquide beleggingscategorieën passen bijvoorbeeld green bonds binnen deze definitie, aangezien met green bonds specifieke en afgebakende duurzame projecten worden gefinancierd. Daarnaast zien wij vooral binnen de illiquide beleggingscategorieën mogelijkheden voor impactbeleggingen, zoals in duurzame energie binnen de infrastructuurportefeuille, of zorgvastgoed binnen de vastgoedportefeuille.

Fiscaal beleid

De belangrijkste uitgangspunten van het fiscaal beleid van Pensioenfonds Achmea zijn:

- Het pensioenfonds houdt zich aan de fiscale wet- en regelgeving en belegt niet in fondsen die hier niet aan voldoen;

- Het pensioenfonds staat negatief tegenover fiscale constructies die evident gericht zijn op ontwijking of ontduiking van belastingbetaling;
- Voor bepaalde beleggingscategorieën gangbare en transparante structuren via andere jurisdicties worden niet bij voorbaat uitgesloten, maar afgewogen tegen het belang van beleggen in dergelijke categorieën.

Een fiscale due diligence is onderdeel van het monitoring- en selectietraject van Pensioenfonds Achmea.

Rapportage en verantwoording

Pensioenfonds Achmea rapporteert tweemaal per jaar over de invulling en uitvoering van het MVB-beleid. In de rapportage worden de recente ontwikkelingen benoemd en geeft Pensioenfonds Achmea aan hoe invulling is gegeven aan de thema's en de instrumenten: uitsluiten, engagement en stemmen. Over het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen wordt ook elk kwartaal gerapporteerd. De rapportages zijn terug te vinden op [de website van Pensioenfonds Achmea](#). Ook kan op de website in detail worden nagekeken hoe Pensioenfonds Achmea heeft gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. Met deze rapportages en het huidige stembeleid geeft het Pensioenfonds invulling aan de principes van de Nederlandse Corporate Governance Code en de Nederlandse Stewardship Code¹².

Daarnaast publiceert Pensioenfonds Achmea jaarlijks de lijst van beleggingen op haar website.

Governance

De verantwoordelijkheid voor verantwoord beleggen is formeel belegd bij een van de bestuursleden. Dit bestuurslid beschikt over relevante en aantoonbare verantwoord beleggen kennis. Hij of zij zorgt er daarnaast voor dat deze kennis aansluit bij recente ontwikkelingen op het gebied van verantwoord beleggen. Het bestuurslid is verantwoordelijke voor de doorontwikkelingen, monitoring en evaluatie van het MVB-beleid en de uitvoering daarvan. Het bestuur stelt gezamenlijk het MVB-beleid vast. Zij laat zich hierbij adviseren door het bestuursbureau en haar fiduciair beheerder. De implementatie van het MVB-beleid is uitbesteed aan de fiduciair beheerder Achmea IM, die hierover verantwoording aflegt aan het bestuur van Pensioenfonds Achmea.

Het MVB-beleid is continu in ontwikkeling en wordt in beginsel eens in de 3 jaar geëvalueerd. Evaluatie en aanpassing van het beleid kan vaker plaatsvinden als het bestuur hier aanleiding toe ziet of vanwege wijzigingen in wet- en regelgeving.

Daarnaast wordt het MVB-beleid en de uitvoering daarvan eens in de 3 jaar voorgelegd aan onze deelnemers en andere belanghebbenden. Hiermee willen we borgen dat het MVB-beleid draagvlak heeft en houdt bij onze deelnemers.

---

¹² De Stewardship Code benadrukt het belang van aandeelhoudersbetrokkenheid voor het streven naar lange termijn waarde creatie van de Nederlandse beursondernemingen, zoals vastgelegd in de Nederlandse Corporate Governance Code.

Bijlage 1: Klimaatbeleid

Het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) van de Verenigde Naties heeft geconcludeerd dat de door de mens veroorzaakte uitstoot van broeikasgassen vanaf de industriële revolutie toegenomen is. Dit is grotendeels toe te wijzen aan bevolkings- en economische groei. De toenemende concentratie van broeikasgassen wordt gezien als de dominante oorzaak van de opwarming van de aarde, waarbij de gemiddelde temperatuur momenteel ten minste 1 °C boven het pre-industriële niveau ligt. De opwarming zet echter verder door. Het IPCC verwacht dat rond 2040 al een temperatuurstijging van 1,5 graad wordt bereikt en met voortzetting van het huidige beleid wordt er afgekoerst op 3 °C opwarming. Om een verdere stijging van de wereldwijde temperatuur te beperken tot 1,5 °C (de doelstelling van Parijs) moet de uitstoot van broeikasgassen tussen nu en 2030 zijn gehalveerd en in 2050 nul zijn.

Klimaatverandering kan de waarde van beleggingen negatief beïnvloeden

Klimaatverandering is een bron van structurele verandering en brengt fysieke en transitierisico's met zich mee die systeem brede effecten kunnen hebben op de financiële stabiliteit en de macro-economische omstandigheden. Deze risico's kunnen blijvende gevolgen hebben voor macro-economische en financiële variabelen zoals groei, productiviteit, voedsel- en energieprijzen en inflatieverwachtingen. Pensioenfonds Achmea ziet hierdoor in klimaatverandering een urgent probleem dat de waarde van beleggingen in het algemeen en de winstgevendheid van de bedrijven in het bijzonder, negatief kan beïnvloeden.

Fysieke risico's

Fysieke risico's omvatten de economische kosten en financiële verliezen door de toenemende ernst en frequentie van extreme weersomstandigheden die verband houden met extreme klimaatverandering (zoals hittegolven, aardverschuivingen, overstromingen, bosbranden en stormen) en klimaatverschuivingen op langere termijn (zoals veranderingen in neerslag, extreme weersvariabiliteit, verzuring van de oceaan en stijgende zeespiegel en gemiddelde temperaturen).

Transitierisico's

Transitierisico's hebben betrekking op het aanpassingsproces naar een koolstofarme economie. Broeikasgasemissies moeten uiteindelijk "netto nul" bereiken om verdere klimaatverandering te voorkomen. Het proces van emissiereductie heeft waarschijnlijk grote gevolgen voor alle sectoren van de economie en beïnvloedt de waarden van financiële activa. Hoewel dringende maatregelen wenselijk zijn, kan een abrupte overgang ook gevolgen hebben voor de financiële stabiliteit en de economie in bredere zin.

Wij nemen klimaatrisico's mee in onze beleggingsbeslissingen

Pensioenfonds Achmea besteedt specifieke aandacht aan klimaatverandering en integreert waar mogelijk en passend klimaatmaatregelen in het beleggingsproces. Het formuleren van klimaatbeleid dient te waarborgen dat de klimaatmaatregelen structureel en op efficiënte wijze in praktijk worden gebracht. Dit met als doel de klimaat gerelateerde beleggingsrisico's in aanmerking te nemen en te beheersen en om klimaat gerelateerde maatregelen in de reële economie te bevorderen. Pensioenfonds Achmea heeft de ambitie om de beleggingsportefeuille klimaatneutraal te laten zijn in 2050 en op deze manier bij te dragen aan het klimaatakkoord van Parijs. Pensioenfonds Achmea onderzoekt hoe zij deze ambitie kan realiseren en hanteert dit als richtsnoer in het klimaatbeleid.

Klimaatovertuigingen Pensioenfonds Achmea

Pensioenfonds Achmea heeft een set aan klimaatovertuigingen vastgesteld, die leidend zijn in de verdere ontwikkeling en implementatie van het klimaatbeleid. De klimaatovertuigingen zijn hieronder uiteengezet.

Pensioenfonds Achmea vindt klimaatverandering een relevant thema en verwacht dat door rekening te houden met klimaatverandering de rendement risico verhouding van de portefeuille verbetert. Daarom wil zij een bijdrage leveren aan het tegengaan van klimaatverandering. Dit sluit aan bij de verwachting van haar deelnemers. Daarom:

1. is klimaatrisico een belangrijk risico waar Pensioenfonds Achmea rekening mee houdt bij het maken van beleggingskeuzes. Dat resulteert erin dat we actief invulling geven aan het thema klimaatverandering. Daarbij wordt ingezet op het mitigeren van klimaatrisico's;
2. ziet Pensioenfonds Achmea voor zichzelf een rol om, binnen bestaande beleggingscategorieën, de energietransitie te stimuleren;
3. onderschrijft Pensioenfonds Achmea de doelstellingen van het Akkoord van Parijs om opwarming van de aarde tegen te gaan en vindt zij CO₂-reductiedoelstellingen belangrijk en levert daaraan een bijdrage;
4. Pensioenfonds Achmea is van mening dat het effect van "stranded assets" een relevant risico factor is die de aankomende jaren steeds belangrijker zal worden. Pensioenfonds Achmea monitort de ontwikkelingen ten aanzien van "stranded assets" periodiek.

Klimaatdoelstellingen en -acties Pensioenfonds Achmea

Pensioenfonds Achmea heeft haar klimaatovertuigingen vertaald naar 4 concrete doelstellingen en daaruit voorkomende acties.

1. Pensioenfonds Achmea heeft de ambitie stapsgewijs de CO₂-blootstelling van de totale beleggingsportefeuille naar nul te brengen in 2050.

Voor het liquide deel van de beleggingsportefeuille (m.u.v. staatsobligaties) verlagen wij de CO₂-blootstelling a.d.h.v. het reductiepad van Climate Transition Benchmark (CTB). Dit betekent een reductie van 47,64% in 2025, 63,57% in 2030 en 100% in 2050. t.o.v. van de stand van de generieke benchmark per ultimo 2020. Dit betekent dat:

- wij de CO₂-blootstelling meten en hierover rapporteren. Ook zetten we de uitstoot af tegen onze historische uitstoot en het CTB-reductiepad;
- wij op termijn niet meer willen beleggen in bedrijven met een hoge CO₂-voetafdruk, die geen gedegen transitieplan hebben;
- wij de externe vermogensbeheerders van onze liquide portefeuilles instrueren om CO₂-reductie te realiseren, d.m.v. aanpassing van mandaatrichtlijnen;
- wij de mogelijkheden onderzoeken om fysieke klimaatrisico's in kaart te brengen en te mitigeren.

Voor vastgoed zijn de doelstellingen voor de reductie naar CO₂-blootstelling vastgelegd in paragraaf 2.3.

Voor het restant van onze portefeuille (staatsobligaties, hypotheek, infrastructuur en private equity) heeft Pensioenfonds Achmea nu nog geen concreet reductiepad vastgesteld. Het pensioenfonds heeft de mogelijkheden hiervoor in 2024 onderzocht en de volgende maatregelen vastgesteld.

- Voor staatsobligaties zorgen CO₂-reductie doelstellingen niet vanzelfsprekend voor een verlaging van het risico voor het pensioenfonds. Voor de staatsobligatieportefeuille zal Pensioenfonds Achmea in een eerste stap de CO₂-voetafdruk meten en monitoren
- Voor hypotheek geldt dat het direct sturen op CO₂-uitstoot niet mogelijk is. Voor deze portefeuille meet en monitort het pensioenfonds de CO₂-voetafdruk;
- Voor Private Equity en Infrastructuur is databeschikbaarheid van de onderliggende beleggingen sterk in ontwikkeling. Daarnaast is het een technische uitdaging om voor deze beleggingscategorieën over de totale CO₂-uitstoot te rapporteren. De CO₂-uitstoot van deze beleggingscategorieën wordt jaarlijks gemonitord.

Het pensioenfonds blijft de ontwikkelingen hierin monitoren.

2. Pensioenfonds Achmea maakt binnen de aanwezige beleggingscategorieën ruimte vrij voor beleggingen die bijdragen aan de energietransitie door streefallocaties voor duurzame initiatieven.

Dit betekent dat:

- wij een doelallocatie naar green bonds hebben opgenomen in onze bedrijfs- en staatsobligatieportefeuilles;

- de CO₂-intensieve ondernemingen waarin wij beleggen te stimuleren om de energietransitie onderdeel te maken van hun strategie, door engagement en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Dit is een doorlopend proces;
  - wij een streefallocatie naar duurzame energie hebben opgenomen in onze infrastructuurportefeuille.
3. Pensioenfonds Achmea haar invloed aanwendt als investeerder op het beleid van ondernemingen aan met als doel om de CO₂-blootstelling van ondernemingen te verlagen naar netto-0 in uiterlijk 2050.

Dit doen wij door:

- de CO₂-intensieve ondernemingen waarin wij beleggen te stimuleren om hun CO₂-voetafdruk te verlagen en de energietransitie onderdeel te maken van hun strategie, door engagement en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Dit is een doorlopend proces.
4. Pensioenfonds Achmea wil haar blootstelling aan ondernemingen met een hoog “stranded assets” zoveel mogelijk vermijden.

Dit betekent dat:

- wij definiëren we wat we verstaan onder de noemer “stranded assets”;
- wij onderzoeken welke indicatoren geschikt zijn om hierop te sturen;
- wij de portefeuille op “stranded assets” risico periodiek monitoren en bijsturen waar nodig.

Klimaatmaatregelen Pensioenfonds Achmea

Wij onderscheiden 2 typen klimaatmaatregelen:

1. Maatregelen ter beheersing van klimaat gerelateerde beleggingsrisico's (doelstelling 1 en 4); en
2. Maatregelen die moeten bijdragen aan het tegengaan van de gevolgen van klimaatverandering in de reële wereld; klimaatadaptatie en –mitigatie (doelstelling 2 en 3).

1. Maatregelen ter beheersing van klimaat gerelateerde beleggingsrisico's

Pensioenfonds Achmea hanteert twee instrumenten om klimaat gerelateerde risico's te beperken: optimalisatie van CO₂-emissies en een restrictief beleid t.a.v. fossiele brandstoffen. Hieronder zetten we uiteen hoe deze instrumenten worden ingezet.

1.1. Optimalisatie CO₂-emissies

Aandelen en bedrijfsobligaties

Het beprijzen van CO₂ of het stellen van emissiemaxima komt nadrukkelijk als beleidsmaatregel naar voren om de benodigde broeikasgasemissiereductie te realiseren en zo de klimaatdoelen uit het Parijsakkoord te behalen. De financiële beleggingsrisico's die voortvloeien uit dergelijke abrupte beleidswijzigingen om klimaatverandering te bestrijden nemen hierdoor toe en kunnen zich al op korte termijn voordoen. Het vinden van een bruikbare indicator met voorspelkracht heeft de aandacht van Pensioenfonds Achmea en blijft onderwerp van onderzoek. Klimaatrisico's zijn complex en Pensioenfonds Achmea ziet in de CO₂-voetafdruk afzonderlijk geen betrouwbare voorspeller van de werkelijke klimaatrisico's voor de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille. Pensioenfonds Achmea verwacht echter wel dat transitierisico's deels beperkt kunnen worden door de CO₂-voetafdruk van de portefeuilles te optimaliseren c.q. het nastreven van een maximale CO₂-reductie met behoud van de gewenste risico-rendementskarakteristieken.

Restant van de beleggingsportefeuille

In paragraaf 2.3 zijn specifieke doelstellingen inclusief doelstellingen voor CO₂-reductie voor de beleggingscategorie vastgoed opgenomen.

Voor de staatsobligaties, hypotheek, infrastructuur en private equity portefeuille is het nu nog niet mogelijk of wenselijk te sturen op de CO₂-reductie doelstelling. Het pensioenfonds spant zich in een eerste stap in om de CO₂-uitstoot van deze beleggingscategorieën te meten en te monitoren.

1.2. Restrictief beleid fossiele brandstoffen

De doelstelling uit het klimaatakkoord van Parijs om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en de opwarming van de aarde te beperken tot maximaal 2°C met 1,5°C als streefwaarde vereist onder meer het versneld koolstofarm maken van de wereldwijde energiesector. Energieproductie en -gebruik is de grootste bron van broeikasgasemissies wat betekent dat de energiesector cruciaal is om deze doelstelling te bereiken. Om de temperatuurdoelstelling te bereiken committeren overheden zich met het klimaatakkoord van Parijs aan maatregelen om broeikasgasemissies zo snel mogelijk een piek te laten bereiken en om deze daarna snel te laten verminderen. De maatregelen dienen in de tweede helft van deze eeuw te leiden tot een evenwicht van tussen de door de mens veroorzaakte broeikasgasemissies en de natuurlijke capaciteit van de natuur om broeikasgassen op te nemen. Het bereiken van een 'evenwicht' betekent geen afscheid van fossiele brandstoffen. Het Sustainable Development Scenario (SDS) van het Internationaal Energie Agentschap (IEA) schetst een transitiepad van het wereldwijde energiesysteem waarmee de temperatuurstijging onder 1,8 °C wordt gehouden met een waarschijnlijkheid van 66%. Dit komt overeen met het beperken van de temperatuurstijging tot 1,65 ° C met een waarschijnlijkheid van 50%. Fossiele brandstoffen blijven in dit SDS een essentieel onderdeel van de energiemix waarbij er wel zeer duidelijk minder afhankelijkheid is van de meest CO₂-intensieve fossiele brandstoffen.

1.2.2 Onderbouwing uitsluitingsgrond en -criteria steenkool

Om de doelstellingen uit het klimaatakkoord van Parijs te bereiken, moeten landen vervroegde uittreding van elektriciteitscentrales implementeren, het percentage steenkool in de energiemix verlagen en afzien van het bouwen van nieuwe capaciteit. De benodigde elektrificatie van ons mobiliteitssysteem en reductie van de afhankelijkheid van steenkool leiden tot de overtuiging dat mijnbouwbedrijven en elektriciteitsproducenten die zich voornamelijk op (thermische) steenkool richten geen toekomstbestendige bedrijfsvoering hebben.

Pensioenfonds Achmea hanteert een restrictief beleid ten aanzien van steenkool. Het steenkoolbeleid is gericht op het delven en het gebruik van thermisch steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als:

- a. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit steenkool gerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.
- b. De omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is van elektriciteitsopwekking uit thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen).

Wanneer het percentage meer is dan 5% overschrijdt de onderneming de in het beleid gedefinieerde ondergrens van 'direct uitsluiten'. Greenbonds van uitgesloten ondernemingen met een blootstellingen aan steenkool gerelateerde activiteiten worden niet uitgesloten, mits niet meer dan 30% van de totale omzet wordt gehaald uit steenkool gerelateerde activiteiten. Pensioenfonds Achmea gelooft dat ondernemingen d.m.v. het uitgeven van green bonds hun bedrijfsvoering en energiemix kunnen verduurzamen. Echter, voor ondernemingen die meer dan 30% van hun omzet halen uit steenkolen, wordt dit niet geloofwaardig geacht.

1.2.3 *Onderbouwing uitsluitingsgrond en -criteria teerzanden*

Teerzanden hebben de hoogste klimaatimpact van alle vormen van olieproductie. Ten opzichte van conventionele winningsmethoden kost het 2 tot 3 keer meer energie om de olie uit de grondlagen te filteren. Bij de winning van olie uit teerzand komen meer kankerverwekkende stoffen vrij dan bij conventionele winning. Tot slot hebben teerzanden ook een negatieve impact op de thema's Milieu en Natuur. Grote gebieden ongerept bos moeten wijken voor de open mijnen, die tot 80 meter diep kunnen worden.

Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit teerzanden gerelateerde activiteiten.

1.2.4 *Onderbouwing uitsluitingsgrond en -criteria schalieolie en -gas*

Schaliegas en -olie worden gewonnen uit gesteente door fracking (kraken). Hierbij wordt een mengsel van water, zand en chemicaliën onder hoge druk in een boorput gepompt en worden kleine explosies veroorzaakt. Hierdoor kan het gas en de olie uit het gesteente worden geforceerd en worden opgepompt. Ook voor deze manier van olie- en gaswinning is veel energie nodig, wat deze fossiele brandstoffen energie intensief maakt. Vanwege de energie-intensiteit en hoge kosten van de technologie is deze vorm van olie- en gaswinning alleen interessant bij een hoge olie- en gasprijs. De voorraden die potentieel gewonnen kunnen worden zijn enorm. Nadelen van schaliegas en -olie zijn:

- Gebruik van grote hoeveelheden water;
- Gebruik van grote hoeveelheden chemicaliën;

Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit schalieolie en -gas gerelateerde activiteiten.

1.2.5 *Onderbouwing uitsluitingsgrond en -criteria Arctische olie en gas*

Volgens het United States Geological Survey herbergt het Arctisch gebied zo'n 13% van de onontdekte olievoorraden en 30% van de onontdekte gasvoorraden in de wereld. Vanwege de beschermde status van verschillende delen van het Arctisch gebied en de onherbergzame omstandigheden wordt er op dit moment nog weinig olie en gas gewonnen. Wel wordt er al geruime tijd naar olie en gas gezocht in het gebied. Boren naar olie en gas in het Arctisch gebied stuit op veel verzet vanwege:

- Vermeend grotere kans op ongelukken door de moeilijke omstandigheden waaronder geboord wordt;
- Verstoring van ongerepte natuur en kwetsbare biodiversiteit; en
- Zeer moeilijke omstandigheden voor schoonmaakoperaties in geval van lekkages.

Naast deze milieu impact geldt ook de vraag of het opportuun is om te investeren in nieuwe technologieën om te kunnen boren onder onherbergzame Arctische omstandigheden, terwijl klimaatverandering juist vraagt om een vermindering van het gebruik van fossiele brandstoffen.

Ondernemingen worden uitgesloten van belegging als de omzet van een onderneming voor meer dan 5% afkomstig is uit schalieolie en -gas gerelateerde activiteiten.

De gegevens voor het in praktijk brengen van het restrictieve beleid t.a.v. fossiele brandstoffen is afkomstig van de onafhankelijke dienstverlener MSCI ESG. MSCI ESG baseert de gegevens ten aanzien van steenkool en teerzanden uitsluitend op data gerapporteerd door de ondernemingen. Het beleggingsuniversum wordt jaarlijks getoetst aan de hand van de Pensioenfonds Achmea beleidscriteria. Ondernemingen worden uitgesloten van belegging en posities in ondernemingen worden verkocht als er een aantoonbare betrokkenheid wordt vastgesteld bij de genoemde fossiele brandstoffen.

2. *Maatregelen die moeten bijdragen aan het tegengaan van de gevolgen van klimaatverandering in de reële wereld; klimaatadaptatie en –mitigatie*

Pensioenfonds Achmea is ervan overtuigd dat het beperken van de mondiale opwarming in lijn met het Parijsakkoord economisch het meest optimale scenario is. Dat klimaatbeleid zich economisch terugverdient en dat de 'cost of action' lager zal zijn dan de 'cost of inaction' is in lijn met de bevindingen het al in 2006 gepubliceerde Stern Review waarin een vergelijking werd gemaakt tussen de 'cost of action' versus de 'cost of

inaction'. Naast het beheersen van de klimaat gerelateerde beleggingsrisico's zet Pensioenfonds Achmea ook de beleidsinstrumenten engagement en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen in om klimaat gerelateerde maatregelen in de reële economie te bevorderen. Aanvullend is Pensioenfonds Achmea als lange termijn belegger niet alleen blootgesteld aan de financiële risico's van klimaatverandering en de impact van de klimaatverandering op de economische groei maar is Pensioenfonds Achmea ook gepositioneerd om lange termijn investeringen in nieuwe technologieën te doen. Het beperken van de opwarming vereist mondiaal zeer grote investeringen in technologieën gericht op duurzame energie en energie-efficiëntie maatregelen.

2.1 Engagement en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Pensioenfonds Achmea wenst vanuit een maatschappelijk perspectief druk uit te oefenen op bedrijven met een hoge CO₂-voetafdruk of met hoge kapitaalinvesteringen in fossiele energievoorzieningen. Dit gebeurt door een dialoog aan te gaan met klimaattransitie gevoelige ondernemingen en CO₂-intensieve ondernemingen in het bijzonder. Op deze wijze tracht Pensioenfonds Achmea binnen de verplichtingen die het fonds is aangegaan (zorgen voor optimaal rendement bij een aanvaardbaar risico) invloed uit te oefenen met directe gevolgen op de reële economie en zo haar maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen.

Pensioenfonds Achmea stelt zich op als betrokken belegger en brengt klimaatverandering als thema naar voren in haar engagementbeleid. De dialoog met ondernemingen zal waar mogelijk en realistisch gericht zijn op het verhogen van bewustzijn ten aanzien van klimaatrisico's en de afspraken uit het klimaatakkoord van Parijs, het bereiken van gedragsverandering en het verhogen van transparantie.

Meer concreet wordt de dialoog met ondernemingen gebruikt om:

- Geselecteerde bedrijven te bewegen om een lange termijn klimaatstrategie te formuleren waarbij ze rekening houden met strategische en financiële risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering, zoals veranderingen in beleid, mogelijke invoering of verhoging van een CO₂-prijs, markt- en technologische ontwikkelingen. Deze komen idealiter naar voren door een gedegen onderbouwde risicoanalyse en het opstellen van een 2°C scenario.
- Kennis en expertise ten aanzien van klimaatverandering binnen besturen te bevorderen met als doel de financiële risico's van klimaatverandering te beheersen en emissiereductiedoelen te integreren in de belangrijkste prestatie-indicatoren van het management.
- Ondernemingen te bewegen transparanter te rapporteren over de financiële risico's van klimaatverandering. Waarbij van ondernemingen wordt verwacht dat ze zich committeren aan meetbare doelen rondom klimaat, energie-efficiëntie en dat ondernemingen zich verbinden aan wetenschappelijk onderbouwde doelstellingen ('Science Based Targets');
- De absolute uitstoot van broeikasgassen vanuit de eigen bedrijfsvoering, de keten, de geproduceerde producten en geleverde diensten en afkomstig van de werknemers te verminderen;
- De ontwikkeling van producten en activiteiten die de uitstoot van broeikasgassen verminderen en inkomsten genereren voor een onderneming te stimuleren.

Om het beleidskader goed aan te laten sluiten bij de praktische uitvoering van de beleidsinstrumenten zal Pensioenfonds Achmea zich te buigen over de vraag of het engagementprogramma verder uitgebreid dient te worden met klimaat gerelateerde thema's. Deze thema's komen idealiter tot stand op basis van een klimaatrisico analyse van de portefeuilles en zijn gericht op thematiek als energie-efficiëntie, klimaattransitie, klimaat gerelateerde waterrisico's, ontbossing et cetera.

Waar nodig en mogelijk zal Pensioenfonds Achmea het stem- en agenderingsrecht proactief gebruiken om bovenstaande punten kracht bij te zetten in de praktijk.

2.2 Doelinvesterings

Pensioenfonds Achmea geeft invulling aan doelinvesterings binnen haar infrastructuurportefeuille, door binnen de infrastructuur portefeuille te beleggen in een beleggingsfonds dat zich specifiek richt op duurzame energie.

2.2.1 Green bonds

Pensioenfonds Achmea ziet in green bonds financiële instrumenten die bijdragen aan met name de doelstelling van artikel 2.1c van het klimaatakkoord van Parijs om geldstromen in overeenstemming te brengen met een traject naar broeikasgasarme en klimaatbestendige ontwikkeling. In de mandaatrichtlijnen voor de bedrijfsobligatieportefeuilles is een green bond streefallocatie opgenomen van 1%-punt meer dan de benchmark met een absolute ondergrens van 5%. In het mandaat voor staatsobligaties is een absolute ondergrens van 5% voor green bonds opgenomen.

2.2.2 Infrastructuur

Pensioenfonds Achmea ziet mogelijkheden om binnen de beleggingscategorie infrastructuur een bijdrage te leveren aan maatregelen klimaatadaptatie en -mitigatie. Dit kan bijvoorbeeld door te investeren in de opwekking van duurzame energie (wind, zon, waterkracht, geothermie en biomassa) en daaraan gerelateerde infrastructuur zoals distributie- en transmissienetwerken en opslagfaciliteiten (bijvoorbeeld batterijen). De internationale doelstellingen uit het klimaatakkoord van Parijs zijn hoog, CO₂-neutraal zijn in 2050. Om dit te bereiken is een energietransitie noodzakelijk waar enorme investeringen voor nodig zijn. ARES8 heeft becijferd dat er tot 2050 voor \$55 biljoen aan investeringen in klimaat gerelateerde infrastructuur nodig zijn waarvan \$20 biljoen in duurzame energieopwekking en aanverwante infrastructuur zoals netwerken en opslag voor het balanceren van de netwerken.

Binnen de infrastructuurportefeuille heeft Pensioenfonds Achmea doelallocatie van 35% duurzame energie opgenomen.

2.3 Vastgoed

In het Klimaatakkoord van Parijs uit 2015 zijn VN-lidstaten overeengekomen dat de uitstoot van broeikasgassen in 2050 in balans moet zijn met de natuurlijke CO₂-opslag van de aarde. Doel hiervan is om de stijging van de gemiddelde temperatuur op aarde te beperken tot 1,5°C. Voor Nederland betekent dit 50% reductie van de CO₂-uitstoot in 2030 en het voor 85%-95% klimaatneutraal zijn in 2050. Aangezien de gebouwde omgeving voor 40% verantwoordelijk is voor de CO₂-uitstoot, liggen hier belangrijke kansen en verantwoordelijkheden om het klimaatakkoord te realiseren. De CO₂-uitstoot van de gebouwde omgeving wordt niet alleen veroorzaakt door het energieverbruik gedurende de exploitatie, ook tijdens de realisatie en renovatie van het vastgoed. Gedurende de gehele levenscyclus zorgt vastgoed dus voor een zekere mate van CO₂-uitstoot.

Voor de vastgoedportefeuille vormt CO₂-neutraliteit dan ook de belangrijkste ambities. De tweede prioriteit is gerelateerd aan de Nederlandse energietransitie. Pensioenfonds Achmea belegt in Nederlandse woningen. In 2050 moeten alle woningen in Nederland aardgasvrij zijn. De ambitie voor de Nederlandse woningen in de portefeuille van Pensioenfonds Achmea is om 2030 aardgasvrij te zijn. Bij alle prioriteiten (met uitzondering van 2) is GRESB de basis voor de beoordeling. GRESB is de benchmark op het gebied van duurzaamheid bij vastgoedfondsen. De GRESB-score die een fonds behaalt, geeft weer hoe goed ESG geïntegreerd is in het management en de praktijk van het fonds.

Om invulling te kunnen geven aan de thema's worden verschillende instrumenten op het gebied van Vastgoed gedefinieerd die ingezet kunnen worden:

- Uitsluiten van vastgoedfondsen
- Dialoog voeren met vastgoedfondsen
- Integratie van duurzaamheidsinformatie in beleggingsprocessen
- Input geven in fondsvergaderingen en of adviesraden op het gebied van verantwoord beleggen)
- MVB-doelinvesteringen

Concrete doelstellingen Vastgoed

	Ambities	Doelstellingen
1	In 2050 moet de portefeuille netto CO2 neutraal zijn	In 2025 hebben alle fondsen een Net-Zero commitment (scope 1, 2 en 3) met het streven om opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 graden Celsius.
2	In 2050 moet de portefeuille netto CO2 neutraal zijn	In 2030 50% reductie van de CO2 uitstoot (scope 1 en 2) t.o.v. 2020, 7% reductie per jaar (elke keer 7% minder dan het jaar daarvoor).
3	Alle Nederlandse woningen in de portefeuille aardgasvrij in 2030	35% van de Nederlandse woningen in portefeuille aardgasvrij in 2023
4	De gehele portefeuille is GRESB Green Star	Minimaal 85% van de portefeuille is GRESB Green Star
5	In 2050 65% reductie energieverbruik t.o.v. 0-meting	In 2030 25% reductie energieverbruik t.o.v. 0-meting, 2% reductie per jaar
6	In 2050 65% reductie waterverbruik t.o.v. 0-meting	In 2030 25% reductie waterverbruik t.o.v. 0-meting, 2% reductie per jaar
7	In 2050 100% afval gerecycled (absoluut)	In 2030 60% afval gerecycled (absoluut)
8	In 2050 moeten alle panden in de portefeuille enige vorm van duurzaamheidscertificering hebben	In 2030 moet 65% van de panden een duurzaamheidscertificering hebben

Bijlage 2: Due diligence proces

1. Inleiding Due diligence

Zoals aangegeven in het MVB-beleid¹³ doorloopt Pensioenfonds Achmea periodiek een screening van bedrijven op het schenden van de internationale normen. In deze bijlage geeft Pensioenfonds Achmea aan welke stappen worden doorlopen in dit proces, ook wel due diligence cyclus genoemd.

Pensioenfonds Achmea doorloopt periodiek een due diligence cyclus om de daadwerkelijke en mogelijke negatieve impact van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren te identificeren, te voorkomen en te verminderen en om verantwoording af te leggen over hoe het pensioenfonds omgaat met de geïdentificeerde risico's.

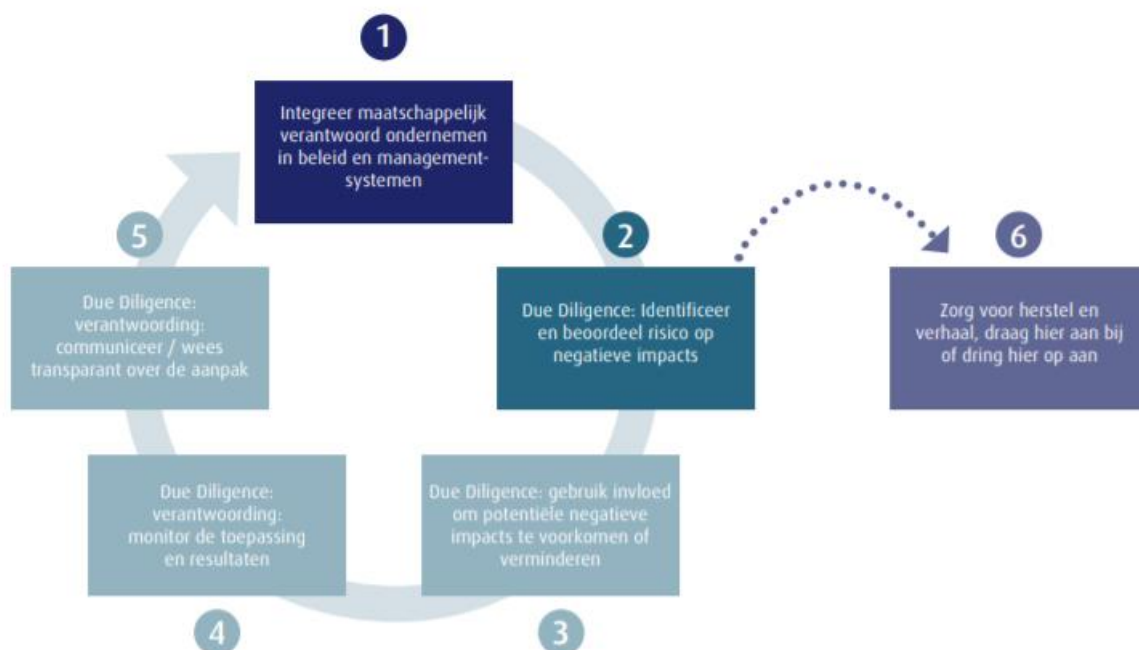
Due diligence is erop gericht om de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren (dus de negatieve impact voor de samenleving en het milieu in de beleggingsportefeuille en bij potentiële beleggingen) te identificeren, prioriteren en analyseren.

In deze bijlage gaan we nader in op de verschillende stappen van het due diligence proces. Daarbij hanteren wij het model en de terminologie van het Instrumentarium van het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen¹⁴. Zie ook figuur 1.

NB: De stappen in figuur 1 hebben een afwijkende benaming van de stappen die in het Instrumentarium Convenant Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen worden genoemd en die zijn uitgewerkt in deze bijlage.

Figuur 1: Due diligence cyclus

Bron: Instrumentarium Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen

¹³ Zie onder het kopje: 'Screening van de beleggingsportefeuilles op schendingen van internationale normen'.

¹⁴ <https://www.imvoconvenanten.nl/media/imvo/files/pensioenfondsen/instrumentarium.pdf?la=nl&hash=8B14DB50274FC744ADA75207D2B28876>

2. Toelichting op de verschillende stappen van due diligence

Stap 1: Inbedden van ESG in relevant beleid en managementsystemen

Pensioenfonds Achmea onderschrijft de ESG-due diligence stappen volgens het OESO-richtsnoer¹⁵. Wij streven via onze beleggingen naar (maatschappelijke) lange termijn waarde creatie en identificeren en beoordelen aan de hand van een due diligence screening de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille. Deze due diligence screening wordt uitgevoerd door Achmea Investment Management op basis van ISS-ESG informatie.

Stap 2: Identificeren en beoordelen van daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille en bij potentiële beleggingen

Bij het screenen van onze beleggingsportefeuille (aandelen en credits) worden (potentiële) negatieve impacts op de samenleving en het milieu geïdentificeerd. Dit zijn de belangrijkste ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren.

Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending. Dit houdt het volgende in:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met Schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen, of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Ook wordt de mate van waarschijnlijkheid meegewogen. Het screeningsproces vindt viermaal per jaar plaats met de bevindingen van het onderzoeksbureau ISS-ESG.

Thematische aandachtsgebieden voortkomend uit de due diligence

De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtsgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving of het milieu. De onderneming krijgt bij de prioritering beoordeling een kwalificatie van rood, oranje of groen op basis van de ISS-ESG data. Deze kwalificatie wordt vervolgens gebruikt bij de prioritering bij de thematisch aandachtsgebieden.

De thematisch aandachtsgebieden voor Pensioenfonds Achmea zijn gerelateerd aan mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Ondernemingen die zich niet houden aan deze normen worden als (potentieel) risicovol beschouwd voor de samenleving of het milieu. In paragraaf 3 van deze bijlage worden de (internationale) standaarden uiteengezet die gebruikt worden bij de thematische aandachtsgebieden. Deze thematische aandachtsgebieden zijn al sinds de start van het toepassen van het MVB-beleid (2008) integraal onderdeel van het normenkader dat breed gedragen is door de deelnemers van Pensioenfonds Achmea.

Pensioenfonds Achmea prioriteert de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact met de ernst en waarschijnlijkheid. We gebruiken voor alle geïdentificeerde casussen onze invloed om de negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren. Hierbij wordt geen nadere prioritering gemaakt tussen thematische

---

¹⁵ [Rhttps://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf](https://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf): "Responsible business conduct for institutional investors"

aandachtsgebieden, locatie waar de daadwerkelijke of potentiële negatieve impact zich voordoet of de omvang van onze positie in een onderneming.

Stap 3: Negatieve impacts voorkomen en/of mitigeren

Wanneer ondernemingen in onze beleggingsportefeuille (potentieel) negatieve impact veroorzaken of dreigen te veroorzaken gebruiken wij onze invloed om deze negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren en indien nodig om herstelmaatregelen en/of compensatie mogelijk te maken. Dit doen wij via engagement, waar nodig en mogelijk oefenen we extra invloed uit door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

Wanneer ondernemingen waarin wij beleggen negatieve impact hebben veroorzaakt c.q. daaraan hebben bijgedragen, verlangen wij dat zij herstelmaatregelen uitvoeren en/of benadeelden compensatie bieden c.q. daaraan bijdragen (stap 6).

De nadere invulling van ons engagement- en stembeleid vindt u in ons het MVB-beleid¹⁶ en in de halfjaarlijkse verantwoord beleggen rapportages. In het uiterste geval kunnen wij besluiten om te desinvesteren en de onderneming uit te sluiten van belegging.

Stap 4: Monitoring van implementatie en resultaten

De voortgang en impact van ons engagementbeleid ten aanzien van de geïdentificeerde negatieve impact wordt gemonitord via een halfjaarlijkse rapportage vanuit onze MVB-dienstverlener Achmea Investment Management.

Stap 5: Verantwoording

Halfjaarlijks legt Pensioenfonds Achmea aan onze deelnemers en anderen belanghebbenden verantwoording af via een publieke versie van het MVB-halfjaarverslag. Deze is beschikbaar op onze website:

<https://www.pensioenfondsachmea.nl/over-ons/ons-financiele-beleid/ons-beleggingsbeleid/we-kiezen-nadrukkelijk-voor-verantwoord-beleggen/>

3. Overzicht van standaarden die gebruikt worden bij thematisch aandachtsgebieden

3.1 Mensenrechten

De ‘rechten van de mens’ vormen een van de vier hoofdthema’s van het Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes. Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van mensenrechten. In de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt:

“The Guiding Principles’ normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved”.

---

¹⁶ Zie onder het kopje: ‘Pensioenfonds Achmea is een betrokken belegger’.

TABEL 1. PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud Principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten . Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	VIII. Consumentenbelangen IV. Mensenrechten	ILO-conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring over multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Beperking van het recht op zelfbeschikking
- Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- Beperking van vrijheid van meningsuiting

Beperking van het recht op zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking van volken is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en is weer uitgewerkt in twee bindende VN verdragen; 'Burgerrechten en Politieke Rechten' (BuPo) en 'Economische, Sociale en Culturele Rechten' (EcSoCu). Deze verdragen werden in 1966 aanvaard en gingen in 1976 van kracht. Het individuele recht op zelfbeschikking kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid, en daarmee als een grondslag van de mensenrechten. Hierdoor vormen kwesties waarin ondernemingen bijdragen aan een beperking van het recht op zelfbeschikking een mensenrechtenschending.

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardden in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw-Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILO-conventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen 'de mensenrechten van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, als zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

3.2 Arbeidsnormen

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het Global Compact en worden geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1.2.1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 2. PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud Principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO-conventie 87 over de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO-conventie 98 over Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO-conventie 29 over dwangarbeid. ILO-conventie 105 over de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO-conventie 138 over de minimumleeftijd voor arbeid. ILO-conventie 182 over het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.

	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie bij werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO-conventie 100 over gelijke beloning. ILO-conventie 111 over discriminatie ten aanzien van arbeid en beroep.
--	------------	--	---	--

Naast de Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen die zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties van belang: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de ‘UN Guiding Principles on Business & Human Rights’ bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- Discriminatie bij arbeid en beroep
- Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid in het bijzonder wordt genoemd in de derde richtlijn van het Global Compact. Deze luidt: “Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining.” De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO-conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de ILO-conventies ten aanzien van ‘de fundamentele principes en rechten op het werk’ en het ‘effectief afschaffen van kinderarbeid’ (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie bij arbeid en beroep

Het zesde principe van het Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO-conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvaten om hier invulling aan te geven.

3.3 Milieu

Het milieu is het derde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 3). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele schendingen van milieunormen.

TABEL 3. PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud Principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren voor milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel over de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro over biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de ‘Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling’ en luiden: *“Business should support a precautionary approach to environmental challenges”, “Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility”* en *“Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies.”*

In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het Kyoto Protocol, het Verdrag van Bazel (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

3.4 Anti-corruptie

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 4). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS-ESG dan ook meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 4. PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ANTI-CORRUPTIE

Thema	VN Global Compact Principe	Inhoud Principe	Relevante hoofdstukken OESO-richtlijnen	Relevante verdragen per principe
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN-conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN-conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging XI. Belastingen	

Principe 10 van het Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de ‘VN Conventie tegen corruptie’ en de ‘VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit’ en luidt: *“Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery.”*

Het tiende principe uit het Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Omkopingspraktijken
- Afpersingspraktijken